

Motion till riksdagen 2023/24:18

av **Gudrun Nordborg m.fl. (V)**

Åtgärder mot hatbrott

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3 Inledning.....	2
4 Vänsterpartiets förslag.....	5
4.1 Kompetenshöjande insatser och förbättrad uppklaringsfrekvens	5
4.1.1 Afrofobiska hatbrott.....	5
4.1.2 Islamofobiska hatbrott.....	6
4.1.3 Antisemitiska hatbrott	6
4.1.4 Utvärdering av polisens arbete med hatbrott	6
4.1.5 Nätpatrullering i förebyggande och upptäckande syfte	7
4.1.6 Hetslagstiftningens och ordningslagens koppling till allmänhetens säkerhet.....	8
4.2 Stärk det straffrättsliga skyddet mot hatbrott.....	8
4.2.1 Hatbrott p.g.a. funktionsnedsättning	9
4.2.2 Hatbrott p.g.a. kön.....	9

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att utvärdera polisens arbete för att bekämpa hatbrott i syfte att ta fram förslag på åtgärder som leder till ökad upplysningsfrekvens och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör skriva in i Polismyndighetens och Säkerhetspolisens regleringsbrev att arbetet mot hatbrott ska prioriteras och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att ta fram fördjupade kunskapsunderlag om samtliga hatbrottsgrunder och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att studera den nätpatrullering som bedrivs i Norge och Finland i syfte att ta fram riktlinjer för en implementering i samtliga polisregioner och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till utbildningsinsatser för Polismyndighetens anställda om hetslagstiftningen och ordningslagen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning med syftet att stärka det straffrättsliga skyddet för personer som utsätts för hatbrott på grund av funktionsnedsättning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

3 Inledning

En beslöjad kvinna blir spottad på av sin granne, ett asylboende blir nedklottrat med rasistiska budskap och en man blir hånad på internet för sin sexuella läggning. Det är exempel på händelser som kan förekomma i hatbrottsstatistiken.¹ Hatbrott är angrepp mot de grundläggande mänskliga fri- och rättigheterna och ett uttryck för bristande respekt för människors lika värde. Det öppna samhället bygger på demokrati, frihet och respekt för alla människors rätt att forma sina liv så länge man inte inkräktar på sina medmänniskors frihet. Alla människor ska kunna delta i samhället på lika villkor utan att utsättas för hot och hat p.g.a. sina åsikter eller vilka de är. Våld och förföljelse av människor kan aldrig accepteras i en demokrati. Därför måste samhället både kunna förebygga och beivra hatbrott, oavsett motiv. Med den politik som förs av högerregeringen och SD som innebär bl.a. hårdare regler för migration känner vi en stor oro för att rasismen och hatbrotten kommer att öka ännu mer. Hatbrotten bekämpas bäst genom att bekämpa intolerans, rasism, våldsbejakande extremism, kvinnohat, ojämställdhet och klassklyftor. I motionen Ett Sverige fritt från rasism (2023/24:463) skriver vi mer om fler av våra förslag för att motverka rasism och diskriminering. I motion 2023/24:993 skriver vi om samernas utsatthet för hatbrott.

I Sverige finns det tre lagrum som tillsammans sätter ramarna för hatbrott: hets mot folkgrupp, olaga diskriminering och straffskärpningsregeln. Hets mot folkgrupp och

¹ Brottsförebyggande rådet, Polisanmällda hatbrott 2020. En sammanställning av de ärenden som hatbrottsmarkerats av polisen, rapport 2021:17.

olaga diskriminering är specifika brottstyper, medan straffskärpningsregeln innebär att man vid bedömningen av straffvärdet för ett brott ska beakta om det förekommit ett hatbrottsmotiv. Hatbrott är alltså ett samlingsbegrepp för brott motiverade av gärningspersonens fördomar eller föreställningar om ras, hudfärg, nationalitet, etnisk bakgrund, trosbekännelse, sexuell läggning samt könsöverskridande identitet eller uttryck.

Vänsterpartiet har tidigare uppmärksammat problemet med att det saknas en särskild brottskod för hatbrott (mot. 2017/18:3881). I stället markerar polisen vid anmälan om brottet skulle kunna vara ett hatbrott eller inte. Sedan görs en manuell genomgång av anmälningarna av Brottsförebyggande rådet (Brå) som ansvarar för att ta fram hatbrottsstatistiken. Hatbrottsmarkeringen är därmed det enda sättet att synliggöra de brott med ett hatbrottsmotiv som inte utgör egna brottskoder som hets mot folkgrupp och olaga diskriminering utan faller under straffskärpningsbestämmelsen i 29 kap. 2 § punkt 7 brottsbalken. Andelen brott som felaktigt markerats med hatbrottsmarkeringen är stor och det skapar ett bristfälligt underlag. Om fler anmälningar markeras korrekt ökar värdet med markeringen. Polismyndigheten avser att åtgärda detta genom kompetenshöjande insatser och utveckling av metodstöd.²

Antalet hatbrottsmarkerade polisanmälningar 2020 i vilka ett eller flera hatbrottsmotiv kunde identifieras uppgick till 3 398 anmälningar. I flera anmälningar fanns fler än ett hatbrottsmotiv, vilket resulterade i totalt 3 709 identifierade hatbrottsmotiv. På en övergripande nivå var främlingsfientliga och rasistiska hatbrott (55 procent) vanligast, följt av hatbrott mot religiösa grupper (17 procent), ospecificerade hatbrott (15 procent) och hbtqi-relaterade hatbrott (13 procent). Det vanligaste huvudbrottet, dvs. det brott som hade strängast straffskala av brotten med ett identifierat hatbrottsmotiv i anmälan, var år 2020 ofredande, som utgjorde 25 procent av huvudbrotten. Efter det följde hets mot folkgrupp (23 procent), olaga hot (15 procent), ärekränkning (12 procent), klotter och skadegörelse (11 procent) och misshandel (9 procent). De vanligaste brottsplatserna för de anmälda hatbrotten var på allmän plats (20 procent), i den utsattas hem eller i anslutning till det (19 procent) samt på den utsattas arbetsplats (11 procent). De digitala hatbrotten, som utgörs av kategorierna chatt, sms och telefon, utgjorde tillsammans 17 procent av de anmälda brotten med hatbrottsmotiv. Ytterligare 10 procent av brotten skedde i skolmiljö (fysisk och digital).

Då Brå har gjort omfattande metodförändringar kan jämförelser med tidigare års statistik inte göras. Av tidigare års statistik kan dock utläsas att det under 2018 identifierades 7 090 anmälda brott med ett hatbrottsmotiv och att det var en ökning med 11 procent jämfört med 2016 och med 29 procent jämfört med 2013. Störst ökning av antalet brott med identifierat hatbrottsmotiv jämfört med 2016 fanns i kategorierna främlingsfientligt/rasistiskt och antisemitiskt motiv, och motiv som rör sexuell läggning.³ Även digitala hatbrott, ”näthat”, kopplade till etnicitet, trosbekännelse eller sexuell läggning har ökat de senaste åren. Risken att bli utsatt för näthat ökar för den som yttrar sin åsikt i en samhällsfråga på internet. Tidigare forskning har konstaterat att de diskussionsämnen som frambringar allra mest hat- och hotrespons är rasism, invandring, feminism och diskriminering.⁴

² Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, rapporten Hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Delredovisning 1, mars 2022.

³ s. 92–93, SOU 2023:17.

⁴ Brottsförebyggande rådet, Hatbrott i digitala miljöer. Polisanmälda hatbrott 2020 med digital brottsplats, rapport 2022:12.

Statistiken över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv säger dock inte mycket om förekomsten av hatbrott i samhället. De flesta brott anmäls nämligen inte och bland de hatbrott som anmäls registreras inte alla som hatbrott. Brotten drabbar ofta människor som befinner sig i en utsatt situation eller i minoritet i samhället och därför kan ha svårt att känna till sina rättigheter eller drar sig för att anmäla utsatthet för brott. Även om hatbrottsstatistiken inte ger en fulltäckande bild av verkligheten är den dock mycket viktig då den visar på tendenser i samhället och synliggör en annars svår fångad utsatthet för brott som p.g.a. motiven får betraktas som ett angrepp mot människors lika värde.

Genom åren har polisen successivt genomfört olika insatser för att öka kunskapen om hatbrott. Sedan 2015 har polisen intensifierat sitt arbete mot hatbrott och bl.a. genomfört nationella utbildningar för utredare i regionerna. 2016 antog den dåvarande regeringen en nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, utifrån vilken Polismyndigheten utvecklar det brottsförebyggande arbetet gällande brott som hotar de grundläggande fri- och rättigheterna och den fria åsiktsbildningen. Detta sker bl.a. genom en ökad kontakt och dialog med utsatta grupper samt inrättandet av en nationell kontaktpunkt och särskilda demokrati- och hatbrottsgrupper. I flera län finns det sedan en tid tillbaka särskilda hatbrottsutredare som driver utvecklingen av arbetet mot hatbrott. Mellan 2018 och 2021 inrättades regionala it-brottscentrum i syfte att utföra it-forensiska undersökningar. Sedan tidigare finns även särskilda hatbrottsåklagare vid varje åklagarkammare.⁵ 2021 inledde den förra regeringen ett arbete med särskilda åtgärdsprogram mot olika former av rasism. Åtgärdsprogrammen syftar till att komplettera den nationella planen mot rasism och innehåller åtgärder som syftar till att synliggöra och motverka rasism bl.a. genom fokus på ett mer aktivt rättsväsende. Av regeringens regleringsbrev till Polismyndigheten för 2022 framgår att myndigheten fortsatt ska utveckla och förbättra arbetet för att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin. En delredovisning har gjorts och uppdraget ska slutredovisas den 16 december 2023.⁶ I regeringens regleringsbrev till Polismyndigheten för 2023 saknas dock helt skrivningar om hatbrott vilket är oroande inför framtiden.

Utredningen SOU 2023:17 föreslår bl.a. att bestämmelsen om hets mot folkgrupp ska förtydligas så att den uttryckligen omfattar gärningen att uppmåna till våld. Vidare föreslås att straffansvar för hets mot folkgrupp ska gälla också då uttalandet eller meddelandet som sprids avser en enskild person som tillhör en sådan grupp som skyddas av bestämmelsen. Utredningen föreslår också ett särskilt straffansvar för förnekande av Förintelsen och andra folkmord och brott mot mänskligheten. Utredningens bedömning är att förslagen inte innebär några inskränkningar av yttrandefriheten. Vänsterpartiet anser att utredningens förslag är bra och förutsätter att dessa är under beredning i Regeringskansliet. Vi har dock fler förslag på åtgärder för att förbättra både polisens hantering av hatbrott och det straffrättsliga skyddet. Dessa redogör vi för nedan.

⁵ A.a.

⁶ Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, rapport Hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Delredovisning 1, mars 2022.

4 Vänsterpartiets förslag

4.1 Kompetenshöjande insatser och förbättrad uppklaringsfrekvens

En förutsättning för att hatbrott ska registreras rätt redan vid anmälan och sedan utredas ordentligt samt för att brottsoffret ska få ett bra bemötande av rättsväsendet är att polisen har en god kunskap om hatbrottslagstiftningen. Det är därför viktigt att frågor om hatbrott är en del i den grundläggande utbildningen samtidigt som de som redan arbetar som poliser behöver få vidareutbildning i ämnet. Dessvärre är uppklaringsfrekvensen för hatbrott låg vilket visar att satsningarna på kompetenshöjande åtgärder måste förstärkas. En förklaring till den låga uppklaringsnivån är att polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv i många fall utgörs av brott till vilka det generellt sett kan vara svårt att koppla en gärningsperson. Det kan handla om klotter och skadegörelse där det saknas vittnen eller andra spår, en okänd person som ropar något i en folkmassa, brott begångna på internet eller olaga diskriminering där utredningen ofta slutar med att ord står mot ord. Det finns även brott som trots ett möjligt hatbrottsmotiv anses lindriga i jämförelse med andra brott och där polisen kan behöva överväga kostnaden för att utreda i proportion till brottet och utsikten att kunna koppla en gärningsperson till det. Trots detta är det uppseendeväckande att så få hatbrott uppklaras och gärningspersonen ställs till svars för sina handlingar.

Brå har av den tidigare regeringen fått i uppdrag att ta fram fördjupade kunskapsunderlag om afrofobiska, islamofobiska och antisemitiska hatbrott. Gemensamt för brottsoffer för hatbrott är att de generellt har ett lågt förtroende för rättsväsendet. När det gäller brottsligt näthat och digitala hatbrott finns det väsentliga brister i polisens och rättsväsendets hantering. Bland annat brister uppföljningen av arbetet mot digitala hatbrott samt juridisk och utredningsmässig kunskap om både hatbrott som begås digitalt och andra hatbrott. Det har tidigare lyfts i både Brås och polisens egna rapporter att den it-forensiska kompetensen hos polisen varierar över landet och att resurserna som finns att tillgå inte är tillräckliga.⁷

4.1.1 Afrofobiska hatbrott

Varje år polisanmäls omkring 1 000 hatbrott med identifierat afrofobiskt motiv, enligt Brås hatbrottsstatistik. Bortsett från allmänt främlingsfientliga och rasistiska motiv är afrofobi det vanligast förekommande motivet bland anmälda hatbrott. Brotten omfattar också mer våld än hatbrott generellt. Samtidigt är anmälningsbenägenheten låg vilket har framkommit i de intervjuer som Brå genomfört. En återkommande motivering från de intervjuade till varför händelsen inte polisanmälts är att sannolikheten att få upprättelse genom en rättsprocess bedöms som mycket låg. Enligt Brås statistik om handlagda hatbrott minskade andelen personuppklarade brott med ett identifierat afrofobiskt hatbrottsmotiv dessutom från 8 procent 2013 till 6 procent 2018. Det kan delvis bero på bevissvårigheter; ofta saknas en identifierad gärningsperson eller vittnen till händelsen. Brås bedömning är att det finns flera pågående uppdrag och initiativ inom området, men att mer kan göras för att förebygga afrofobiska hatbrott och

⁷ Brottsförebyggande rådet, Hatbrott i digitala miljöer. Polisanmälda hatbrott 2020 med digital brottsplats, rapport 2022:12.

tillgodose de utsattas rättigheter och stödbehov. Brå konstaterar även att det nuvarande regelverket ger ett skydd i teorin men ifrågasätter hur detta skydd fungerar i praktiken.⁸

4.1.2 Islamofobiska hatbrott

Det är i dag inte möjligt att redogöra för utvecklingen av islamofobiska hatbrott i Sverige, eftersom inga studier har gjorts för att systematiskt följa utsattheten över tid. Det finns dock flera tecken på att islamofobi bör betraktas som ett aktuellt och växande problem. Antalet muslimer i Sverige har ökat över tid och i Brås hatbrottsstatistik har antalet identifierade anmälda hatbrott med islamofobiska inslag mer än dubblerats, från omkring 200 anmälningar år 2009 till 560 anmälningar år 2018. Även bland de som utsätts för islamofobiska hatbrott är anmälningsbenägenheten låg. Det hänger, precis som när det gäller afrofobiska hatbrott, ihop med att uppklaringsfrekvensen är låg. Det är relativt vanligt med snabb nedläggning av utredningarna av islamofobiska hatbrott. Som för hatbrott generellt gäller att det krävs att polisen har kunskaper om hur lagstiftningen är uppbyggd och om olika uttryck för hatbrott för att kunna identifiera dem. Det innebär t.ex. kunskap om de symboler och den vokabulär som används inom antimuslimska kretsar.⁹

4.1.3 Antisemitiska hatbrott

Brås rapport visar att antisemitiska hatbrott inte huvudsakligen begås av personer som kan anses vara politiska eller religiösa extremister, utan av personer inom de breda lagren i befolkningen. Överlag ger Brås material stöd för forskning som visat att antisemitism förekommer inom många olika miljöer och samhällsgrupper, och att det bör ses som ett brett samhällsproblem, om än med tydligare koncentration i vissa miljöer. Dessutom framkom i Brås intervjuer en stark frustration över polisens hantering av radikalnationalistiska grupperingars demonstrationer vid judiska högtider och i närheten av judiska institutioner. Polisanmälningar om antisemitiska hatbrott leder sällan till fällande dom. Det har, i likhet med afrofobiska och islamofobiska hatbrott, medfört att brottsoffer upplever att det inte är någon idé att göra polisanmälan.¹⁰

4.1.4 Utvärdering av polisens arbete med hatbrott

Hur polisen arbetar med hatbrott speglas både i handläggningen av och statistiken över hatbrottsanmälningar. Tidigare undersökningar¹¹ visar att det finns regionala skillnader avseende polisens arbete mot hatbrott, t.ex. när det gäller rutiner för att identifiera hatbrott vid upptagning av polisanmälan. Detta bekräftas även av Polismyndigheten själva.¹² En övergripande kritik i polisens egen internrevision 2017 var att arbetet med att följa upp effekterna av polisens arbete mot hatbrott måste förbättras. Vidare visade polisens granskning att det finns behov av ytterligare kompetensförstärkande insatser då medarbetarna generellt sett har kunskapsbrister när det gäller hatbrottsmotivet, straffskärpningsregeln och hatbrottsmarkeringen. När hatbrott inte synliggörs i polisanmälningarna kan de omöjligt redovisas på ett rättvisande sätt i statistiken. Det leder

⁸ Brottsförebyggande rådet, Afrofobiska hatbrott, rapport 2022:7.

⁹ Brottsförebyggande rådet, Islamofobiska hatbrott, rapport 2021:3.

¹⁰ Brottsförebyggande rådet, Antisemitiska hatbrott, rapport 2019:4.

¹¹ Brottsförebyggande rådet, Hatbrott 2015.

¹² Polismyndigheten, Nationella operativa avdelningen, rapport Hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Delredovisning 1, mars 2022.

också till att en viktig del av det anmälda brottet förblir outredd. Om det rör sig om ett hatbrott eller inte bör vara en levande fråga för polis och åklagare i förundersökningens alla skeden. Polisens pågående arbete med att förbättra kunskapsnivån och andra åtgärder för att bekämpa hatbrott behöver utvärderas noga. Vi föreslår därför att Brottsförebyggande rådet får ett särskilt uppdrag att utvärdera detta arbete. Fokus bör ligga på att se över polisens kompetens avseende hatbrottsmotivet, straffskärpningsregeln och registreringen av hatbrott vid polisanmälan. Syftet bör vara att förbättra kompetensen att utreda och klara upp hatbrott. För att markera vikten av att hatbrott bekämpas måste arbetet prioriteras upp. Det duger inte att regeringen inte nämner hatbrott i regleringsbrevet. Vidare behöver Brå även få i uppdrag att ta fram fördjupade kunskapsunderlag om samtliga hatbrottsgrunder, som homofobiska, transfobiska och antiziganistiska hatbrott.

Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att utvärdera polisens arbete för att bekämpa hatbrott i syfte att ta fram förslag på åtgärder som leder till ökad uppläringsfrekvens. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör skriva in i Polismyndighetens och Säkerhetspolisens regleringsbrev att arbetet mot hatbrott ska prioriteras. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att ta fram fördjupade kunskapsunderlag om samtliga hatbrottsgrunder. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.1.5 Nätpatrullering i förebyggande och upptäckande syfte

Brå har tidigare föreslagit att polisen skulle kunna utföra en form av ”nätpatrullering” i likhet med den norska polisen i brottsförebyggande syfte. I takt med samhällsutvecklingen och digitaliseringen följer ett ökat behov av att polisen ska vara närvarande på digitala plattformar. Nätpatrullering är en arbetsmetod som avser att uppfylla detta behov.¹³ Arbetsmetoden implementerades som pilotverksamhet i Norge år 2015 och under våren 2022 inleddes en försöksverksamhet i region Nord i Sverige. Nätpatrullering bedrivs även i Finland. En studie utförd på uppdrag av polisområde Malmö visar att nätpatrullering upplevdes skapa en trygg dialog mellan polis och allmänhet samtidigt som polisen hade möjlighet att förmedla information. Bedrivande av nätpatrullering anses kunna leda till minskad utsatthet för brott samtidigt som metoden kan ha en möjlig positiv inverkan på den låga anmälningsbenägenheten.¹⁴ Vänsterpartiet anser att nätpatrullering är en arbetsmetod som bör utvecklas och spridas till samtliga polisregioner. Metoden kan användas för att såväl förebygga som upptäcka både digitala hatbrott och sexualbrott mot barn och unga men även andra brott som begås via internet, såsom bedrägerier.

Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att studera den nätpatrullering som bedrivs i Norge och Finland i syfte att ta fram riktlinjer för en implementering i samtliga polisregioner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

¹³ Brottsförebyggande rådet, Hatbrott i digitala miljöer. Polisanmälda hatbrott 2020 med digital brottsplats, rapport 2022:12.

¹⁴ Backhed, Gudmundsson, Svensson, Examensarbete kriminologi 61–90 hp, Malmö universitet och polisområde Malmö, Nätpatrullering. En polisiär arbetsmetod för att finnas närvarande inom digitala rum, 2022.

4.1.6 Hetslagstiftningens och ordningslagens koppling till allmänhetens säkerhet

Vid demonstrationer och manifestationer är det av yttersta vikt att polisen hanterar uppkomna situationer på ett förnuftigt sätt, inte minst när våldsbejakande och/eller rasistiska organisationer närvarar. Både de poliser som har hand om tillståndsgivningen enligt ordningslagen och poliser i yttre tjänst, såväl vid planeringen av en insats som i skarpt läge, behöver goda kunskaper om hatbrottslagstiftningen och våldsbejakande grupperingar för att kunna fatta väl avvägda beslut. Som exempel blir det problematiskt när organisationer som Nordiska motståndsrörelsen (NMR) får tillstånd att manifesteras utanför Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheters (RFSL) lokaler i Visby under Almedalsveckan. Vi tror att denna situation skulle kunna ha undvikits med bättre underbyggt beslutsfattande från Polismyndighetens sida. Vidare är polisens sätt att kommunicera och föra dialog med demonstranter och motdemonstranter samt dialog och samverkan med civilsamhället centralt för att förebygga våldsamma situationer. Vi vill därför satsa på kompetenshöjande åtgärder för polisen, gällande både kommunikation, hetslagstiftningen, ordningslagen och bestämmelsernas koppling till allmänhetens säkerhet och demokratiska grundvärderingar samt våldsbejakande gruppers metoder för att sprida antidemokratiska budskap. Även polisens egen tillsynsenhet påtalar vikten av kompetenshöjande åtgärder för de anställda som hanterar tillståndsgivningen. Vid tillsynen har det framkommit att det inte finns någon utbildning i ordningslagen för anställda vid rättsenheterna. Tillsynsenheten ser bl.a. ett behov av att en grundutbildning tas fram för att främja nationell enhetlighet och rättssäkerhet.¹⁵

Regeringen bör ta initiativ till utbildningsinsatser för Polismyndighetens anställda om hetslagstiftningen och ordningslagen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Stärk det straffrättsliga skyddet mot hatbrott

I 29 kap. 2 § 7 p. brottsbalken (BrB) finns den s.k. straffskärpningsgrunden för hatbrott. Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska särskilt beaktas om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer p.g.a. ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet. Enligt 16 kap. 8 § BrB kan den som i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck, dömas för hets mot folkgrupp. Enligt bestämmelsen om olaga diskriminering (16 kap. 9 § BrB) får en näringsidkare i sin verksamhet inte diskriminera någon p.g.a. ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck.

¹⁵ Polismyndighetens hantering av allmänna sammankomster – tillämpningen av de bestämmelser som rör tillstånd till allmänna sammankomster, med särskilt fokus på begränsningarna under pandemin, tillsynsrapport 2022:2, Polismyndigheten, rikspolischefens kansli, juni 2022.

4.2.1 Hatbrott p.g.a. funktionsnedsättning

Funktofobi är ett samlingsbegrepp för diskriminering och hatbrott mot personer med funktionsnedsättning. Enligt Myndigheten för delaktighet är risken att utsättas för alla typer av våld nästan dubbelt så stor för personer med funktionsnedsättning som för dem utan. Förutom det våld som drabbar alla riskerar personer med funktionsnedsättning att utsättas för våld som är direkt kopplat till funktionsnedsättningen. Det kan handla om både verbalt och fysiskt våld, att någon gömmer ens hjälpmedel, vägrar teckenspråkstolka eller straffar personen ekonomiskt. Personer kan också, p.g.a. sin funktionsnedsättning, vara särskilt sårbara för hedersrelaterat våld, könsstymning av flickor och kvinnor, prostitution och människohandel. Brott som begås mot personer med funktionsnedsättning anses dock inte kunna vara hatbrott enligt svensk lagstiftning.

Funktionsnedsättning är en särskild diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen, men medan majoriteten av de övriga diskrimineringsgrunderna också finns med i bestämmelserna som reglerar hatbrott omfattas inte funktionsnedsättning. Vänsterpartiet anser att brott som har en persons funktionsnedsättning som motiv ska klassificeras som hatbrott. Förutom att öka det straffrättsliga skyddet för personer med funktionsnedsättning är ett annat viktigt skäl till en ändring att lagstiftningen i sig har en betydande inverkan på människors attityder och självbild. De lagar vi har signalerar tydligt vad som är accepterat och inte i ett samhälle. Att synliggöra hatbrott skapar bättre förutsättningar för forskning och kartläggning, vilket i sin tur ökar möjligheten att förhindra och förebygga fortsatt brottslighet.

Regeringen bör därför tillsätta en utredning med syftet att stärka det straffrättsliga skyddet för personer som utsätts för hatbrott p.g.a. funktionsnedsättning. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2.2 Hatbrott p.g.a. kön

Mäns våld mot kvinnor är ett mycket allvarligt samhällsproblem som berör många människors liv och vardag. Det är ett våld som pågår mitt ibland oss och som vi sällan märker därför att såväl förövaren som offret anstränger sig för att dölja det. Vissa mäns förakt och hat mot kvinnor manifesteras genom såväl våld i nära relationer och våldtäkter som köp av sexuella tjänster, koppleri och människohandel. Enligt en studie från 2022 uppgår mer än hälften av kvinnorna (55 procent) att de har utsatts för någon form av våld av någon man sedan 15-årsdagen. 15 procent av alla kvinnor uppgår att de har utsatts för våld av någon man under de senaste tolv månaderna och 42 procent att de har utsatts för våld av en man innan de fyllde 15 år.¹⁶ Den yttersta manifestationen av våldet är när kvinnor misshandlas till döds, s.k. femicid. Under åren 2017–2020 har omkring 15 kvinnor om året dödats av en före detta eller nuvarande partner i Sverige. För män är motsvarande siffra strax under tre fall om året. Dödligt våld i en parrelation uppgick till 10 fall under 2022, vilket var 9 fall färre än 2021. I samtliga 10 fall av dödligt våld i parrelation var offret en kvinna; således förekom inga fall av dödligt våld mot män i parrelation under 2022. Kvinnovåldskommissionen föreslog i sitt slutbetänkande SOU 1995:60 att även kön skulle införas som en grund till straffskärpning, dvs. att brott begångna mot kvinnor skulle kunna ses som hatbrott och leda till skärpta straff.

¹⁶ Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Kvinnors trygghet. Ett jämställt samhälle fyllt av våld, 2022.

Regeringen valde dock att inte gå vidare med förslaget. Enligt regeringen skulle en ändring av straffskärpningsgrunden som innebär att kön läggs till leda till att alla kvinnor, och även män, skulle omfattas. Enligt regeringen skulle bestämmelsen riskera att förlora sin mening om den utvidgades till att omfatta i stort sett hela befolkningen (s. 86, prop. 1997/98:55).

En rapport från NIKK konstaterar att kvinnor utsätts för näthat med betydligt större inslag av sexism, sexuella hot och trakasserier, som alltså snarare anspelar på person än profession, än män. Det finns därför anledning att överväga att även skydda personer som angrips p.g.a. kön i hatbrottslagstiftningen. Mot bakgrund av att kvinnor särskilt drabbas av näthat med koppling till kön och att de nordiska länderna värderar jämställdhet högt, är det anmärkningsvärt att inget av de nordiska länderna ger ett skydd för utsatthet p.g.a. kön i hatbrottslagstiftningen.¹⁷

Det har gått över 20 år sedan regeringens ställningstagande i frågan, och dessvärre ser vi inga tecken på att våldet och hatet mot kvinnor för att de är kvinnor minskar. Vänsterpartiet anser därför att det finns övervägande skäl att genomföra Kvinnovåldskommissionens förslag. Glädjande nog har den förra regeringen tillsatt en utredning som bl.a. ska se över frågan om kön bör läggas till som en ny grund i den bestämmelse som gäller straffskärpning vid hatbrottsmotiv (dir. 2022:7). Uppdraget ska redovisas senast den 24 november 2023. Därför lägger vi inte fram något skarpt yrkande i detta sammanhang men kommer noga att bevaka regeringens fortsatta arbete med frågan.

Guðrun Nordborg (V)

Nadja Awad (V)

Tony Haddou (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Jessica Wetterling (V)

¹⁷ Moa Bladini, NIKK, Nordisk information för kunskap om kön, Hat och hot på nätet En kartläggning av den rättsliga regleringen i Norden, på uppdrag av Nordiska ministerrådet, 2017.